

Det puritanska programmet

1955 års långtidsprogram, fyllt av stimulerande synpunkter och intressant statistik, har föranlett många dystra kommentarer. Dagspressens ledarskribenter har rubricerat sina inlägg »Kärvt framtidsprogram» och »Fem svåra år». Anledningen är att utredarna presenterat en längre lista på investeringar och mot den bakgrunden propagerar för en begränsning i den privata konsumtionens ökningstakt.

Men i detta ligger i och för sig ingenting anmärkningsvärt. Den som går igenom olika sektorer i ekonomin i syfte att nedteckna svårt eftersatta investeringsbehov skall snart finna att han hopskrivit en tjock lunta. Det är alldeles självklart att vi har varit tvungna att begränsa oss, att vi kan konstatera »eftersläpningar» på en mängd områden. Sådana kommer att finnas i rikliga kvantiteter både 1960 och 1965.

Det betyder inte att vår konsumtion haft en dragning åt det hämningslösa under senare år. Förhållandet är snarare det motsatta. Se t.ex. på ett citat ur just denna utredning: »Det är sannolikt att Sverige sedan tiden före kriget relativt sett kunnat öka sina kapitaltillgångar mer än något annat europeiskt land och att graden av modernitet hos byggnader och anläggningar i jämförelse med de flesta andra länder är hög.»

Lägg här till, som utredningen själv framhåller, att den totala produktionen i Sverige 1945—55 utvecklats i en takt som motsvarar fördubbling inom loppet av tjugo år och att mycket talar för en liknande ökningstakt i framtiden. Och slutligen: i Sverige är produktionen per individ högst i Europa! Hur mycket mer kan man egentligen begära? Varför denna dysterhet? Vem hade väntat att vi skulle komma i ett läge utan »eftersläpningar»?

Det intressanta är alltså inte det banala förhållandet att vi när det gäller skolor, sjukhus, vägar, bostäder etc. har stora behov, att vi måste hushålla, och detta trots den historiskt och internationellt sett höga kapitalbildningen.

Det intressanta är att veterligen ingen hittills frestas att i någon liten mån argumentera mot den propagerade återhållsamheten på konsumtionsområdet: vi

tycks alla utan invändningar acceptera utredarnas grundläggande värdering. Ingen har klivit fram med den morska frågan hur mycket vi egentligen skall investera, hur puritanska vi egentligen skall vara för att åstadkomma belåtenhet bland Sveriges store. Ändå innehåller utredningen en ren uppmaning till den som önskar leka elak gosse Ruda: »Sparandet kommer... att i högre grad än tidigare framstå som en 'social dygd' och en ökning av konsumtionsutgifterna som en 'odygd'.»

En elak gosse Ruda.

Utan att bli stämplad som kvalificerat odygdig vägar man väl önska att det uppstår en livlig principdiskussion om avvägningen mellan investeringar och konsumtion i framtiden; det är såvitt jag kan förstå inte absolut självklart att vi skall vara tvungna att investera *ännu* större andel av nationalprodukten är hittills. Här uppkommer ett informations- och folkbildningsproblem: hur skall dessa frågor spridas till dem som inte i sitt yrkesarbete sysslar med dem? Viktigt är att svenska folket kan ta ställning, och deras möjligheter att göra det genom marknadsmekanismer är ju f.n. begränsade.

För det andra måste — och det kommer under alla omständigheter också att ske, i varje fall på hög nivå — avvägningen mellan olika behov inom en given investeringsram diskuteras. Utredningen har även här med berömvärd tydlighet redovisat sin värderingar. Det återstår för läsekretsen att hålla med eller mot. Utredningen är bl.a. skeptisk mot bilismens snabba expansion och skulle tydligen inte ogärna se att samhället vidtog ännu kraftigare åtgärder mot bilismen. Här frestas Den ekonomiska sidan till odygdiga invändningar, bl.a. därför att utredningen förmodligen underskattat dels bilismens produktionsbidrag och dels den tillfredsställelse som bilinnehavet tycks ge konsumenten. Utredningens värderingar förefaller mig diskutabla också i ett annat avseende: den underlåter i stort sett att lägga fram ett program för upprustning av stödet till de eftersatta minoriteterna. Det problemet blir det anledning ta upp också i artikeln härintill om den senaste överenskommelsen mellan bondeförbundet och socialdemokraterna.

Det möjligas konst

Bondeförbundets befolkningsmässiga underlag blir allt svagare. Flykten från landsbygden, inflyttningen till civilisationen, eller hur man nu uttrycker det, fortgår i snabb takt. Men bondeförbundet är fortfarande ett mycket mäktigt parti.

Den kommunicé som socialdemokrater och bondeförbundare gemensamt avfattade efter regeringsöverenskommelsen hade, som vi minns, en stark doft av jordbruk kring sig. Låt oss repetera några av de punkter som föreföll mer eller mindre inspirerade av bondeförbundet (här bortses från allmänna fraser om behovet av att bibehålla »en levande landsbygd» etc.): en statlig lånefond på 50 milj. för jordbrukskrediter, skatteförmåner för lantbrukarhustrur, inget enhetligt regeringsuttalande i pensionsfrågan, bolagsförbudslagen består, förslag till komplettering av ofullständiga jordbruk med skog varvid jordbruket samtidigt får för ändamålet avpassad kredit, översyn av dyrtorsgrupperingen. Det är lätt att förstå den bondeförbundare som ansåg att »man på socialdemokratiskt håll visat ett överraskande tillmötesgående».

Så gick några dagar. Man funderade fram och tillbaka över kommunikén. Sedan kom en bomb: regeringen förberedde, sades det, avskrivning av tidigare lämnade stödlån till jordbruket. Det upprörde både kreti och pleti: enligt uppgift greps man även inom bondeförbundet av tvivel inför detta förslag — det

föreföll som om man drev en så effektiv politik att man politiskt skulle omöjligförklara sig själv. Senare har ytterligare tvisteämnen seglat upp: hr Hedlund och hans partivänner har skarpt kritiserat den nya överenskommelsen om statstjänstemännens löner. Hur allvarlig den konflikten är kan för ögonblicket inte bedömas.

Men tidningarna innehöll under dessa dagar inte bara nyheter om officiella och inofficiella överenskommelser på regeringsplanet. Vi fick också veta att, enligt en i pressen citerad inspektionsrapport till medicinalstyrelsen, »283 psykiskt efterblivna patienter (i Källhagens sjukhus) får i åratals vistis i en f.d. militärförläggning utan dagrum, utan en mjuk stol att sitta i. Många, som inte kan tvätta sig själva, tokas med gemensam handduk. En hel avdelning har ett gemensamt tandborstglas. Tvättrummen saknar varmvatten även vintertid... Hittills har maten icke kunnat serveras

Den kalla maten serveras på illa medfarna plåt-tårnkar. Patienter har fått brännskador av att dricka het dryck ur muggar utan handtag». Och så vidare...

Enligt en tidningsuppgift hade åtta av andra kamrarnas 230 ledamöter infunnit sig när dessa ting skulle diskuteras i riksdagen. Vad sysslade resten med? De koncentrerade i läsrummen för efterskänkning av jordbrukslån? För bolagsförbudslagen? För höjda barnbidrag och folkpensioner? För fler och bättre bostäder? För mer skolor? För studielön?

En dylik okänslighet är väl ändå inte tänkbar? Man känner sig förvirrad och beklämd.

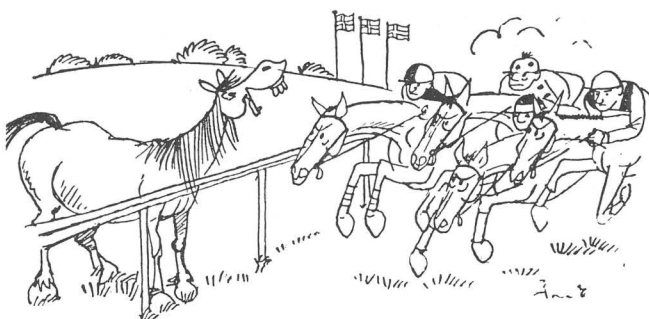
I den nya regeringsöverenskommelsen har de efter-satta minoriteterna självfallet förvisats till bisatser. Fram för moderneringen, det är den dominerande melodin.

Mot en bättre värld?

Många fransmän är beredda att bilda en förening för avvisande av amerikansk hjälp till Europa. Det skulle inte överraska mig om även denna förening skulle kunna påräkna ekonomisk hjälp från det generösa Amerika.

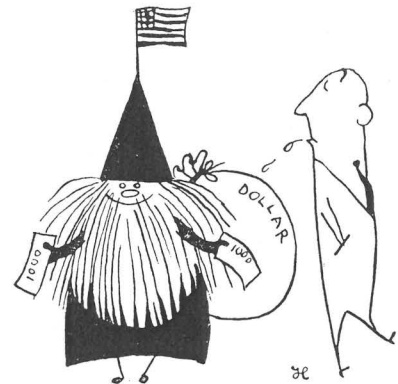
Fransk konferensdeltagare

Arbetet på en utvidgad ekonomisk integration i Europa gör förbluffande snabba framsteg. Ty det är väl framsynt att länder som England och Schweiz, tidigare tveksamma eller kallsinniga, nu förklarar sig villiga att på olika sätt engagera sig i det europeiska samarbetet. Eller säg gärna »känt sig tvungna»: det är inte osannolikt att den intensiva aktiviteten i gruppen De Sex — Benelux, Frankrike, Italien, Västtyskland — resulterar i en tullunion. Frågan för England, Schweiz, Danmark m.fl. har då blivit: skall vi ansluta oss — det måste vi antagligen — och i så fall hur? Som medlem i unionen eller som frihandelsområde? Vilka blir konsekvenserna av olika alternativ?

Frågorna har ramlat ner överraskande i länderna utanför De Sex. Regeringar och näringsliv gnuggar sig yrvaket i ögonen: det man aldrig trodde på håller nu på att hända. Följden är att länder som Sverige tvingas till snabba och kanske illa förberedda ställningstaganden.

Den bekanta situation där Humphrey Bogarth friade till Laureen Bacall (»fundera gärna på saken; du får tre minuter på dej») har upprepats.

Jultomten skall inte bespottas.

I diskussionen

om den gemensamma marknadens problem som sedan länge pågått bland De Sex och nu kommit igång också i andra länder, uppehåller man sig huvudsakligen vid de kortsiktiga, interna europeiska problemen. Vad som debatteras är i vilka former och i vilken takt tullarna skall avskaffas, konkurrensförhållandena i olika länder för skilda branscher, olikheter i fråga om löner, socialkostnader och arbetstid, tekniska problem i samband med transithandel, tullrestitution etc. Det är stora och svåra problem — så stora och svåra att det som sagt är förbluffande att integrationstanken kan vinna nya segrar.

Men det räcker inte att diskutera dessa problem. Det är önskvärt att man på ett tidigt stadium får igång en principiell diskussion om den tilltänkta unionens — med ev. anknutna frihandelsområden — förhållanden till världen i övrigt och inte minst till USA.

Det sägs ofta att en gemensam marknad i DaNoSve inte bör leda till isolering gentemot världen i övrigt. Exakt samma argument gäller naturligtvis för en gemensam marknad i hela Europa: också Europa bör med eller utan utvidgad integration vara inlemmat i den internationella arbetsfördelningen. Ett enat Europa får inte bli en klubb för inbördes beundran, handlande med sig själv, avskärmad från yttervärlden. Ett ekonomiskt och handelspolitiskt enat Europa är något väldigt och fantastiskt, men samtidigt bara ett steg på vägen. Förhållandet till USA, till Afrika, engelska samväldet, Sovjet och Asien måste utredas och debatteras. Det gäller inte minst de politiska aspekterna.

Man möter ofta uppfattningen att ett enat Europa — en europeisk stormakt — skulle vara av värde som någon slags balanserande faktor mellan USA och Sovjet. Det påstås att ju mäktigare Europa blir i förhållande till öst och väst, desto större är utsikterna till varaktig fred. Den tanken är inte så litet ullig: man kan lika gärna anta att risken för konflikt ökar mer än proportionellt till antalet stöddiga tappar. Men på många håll i Europa — kanske särskilt i Frankrike — vill man ändå se »frigörelse» från USA och framväxten av ett mäktigt Europa som det väsentliga målet. Det förefaller beklagligt. Det centrala är att integrationssträvandena bedrivs i nära kontakt med USA, nu som tidigare, och på längre sikt syftar till ett allt närmare samarbete med USA. Av flera olika skäl vill amerikanerna betala våra räkningar. Här finns anledning till belåtenhet, inte till sårad stolthet. Jultomtar skall inte bespottas.